

2.3 Elektroninis lietuvių tautos dainų rinkinys

1 uždutis. Perskaitykite lietuvių kalbininkės Evaldos Jakaitienės tekstą ir bendradarbiaudami atsakykite į klausimus, atlikite uždutis.

Dainų dainelės

Dainos visais laikais buvo žmonių siekių ir išgyvenimų įkūnijimas. Nors jose veikėjų santykiai ir idealizuojami, bet jų vaizdai daug tikroviškesni negu pasakose. Pasak vienos lietuviškų dainų karalienės, dainose – gyvenimas, vargai, o pasakose – neteisybė, prasimanymas. Dainos turėjo didelę reikšmę, kai sprendėsi žūtbutinis tautos klausimas: išlikti ar išnykti, jos teikė stiprybės karžygiams, kovojusiems su išorės priešais, jos padėjo lietuviams gintis nuo nutautėjimo. Dainos suburdavo, nuramindavo žmones ir vėlesniais sunkumų metais – tremtyje, emigracijoje, jos kėlė žmonių dvasią prasidėjus tautiniam atgimimui. Be to, greta viešo dainavimo „visiems“, dainuojama ir „sau“. Šitoks dainavimas labai svarbus žmogui, jis ramina, guodžia.

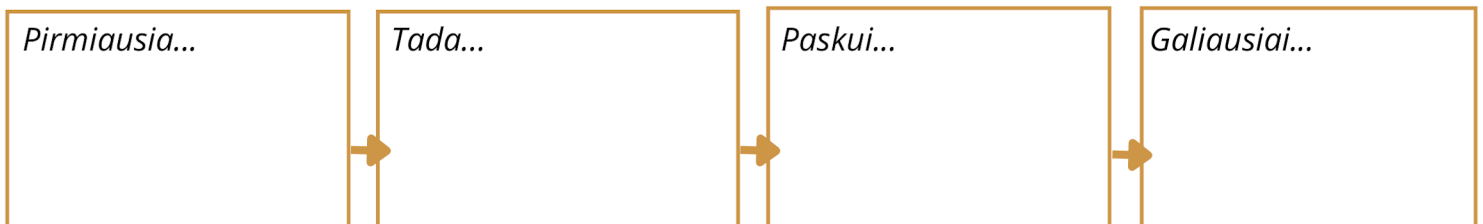
Pasaulio visuomenės dėmesį į lietuvių liaudies dainas pirmasis atkreipė Pilypas Ruigys. Leisdamas vokiškąjį savo knygos „Lietuvių kalbos tyrinėjimas“ variantą 1745 m., jis paskelbė trijų dainų tekstus: „Anksti rytą rytelį“, „Aš atsisakiau savo močiutei“ ir „Aš turėjau žirguželį“. Po keliolikos metų į jas atkreipė dėmesį ir jų grožį išgarsino vokiečių mokslininkai Godholdtas Lesingas ir Johanas G. Herderis. Viena jų – „Aš atsisakiau savo močiutei“ – labai patiko didžiajam Gėtei. Jis ją panaudojo savo dramoje „Žvejė“ (1782). Taip lietuvių liaudies dainos pamažu ėmė garsėti toli už Lietuvos. Vėliau lietuviškas dainas rinko ir skelbė daugelis žymių žmonių Lietuvoje ir užsienyje: XIX amžiuje – Liudvikas Rėza, Simonas Stanevičius, Fridrichas Kuršaitis, vokiečių Ferdinandas Neselmanas, broliai Antanas ir Jonas Juškos, XX amžiuje – suomis Augustas Niemis, Jonas Basanavičius, Balys Sruoga, Jadvyga Čiurlionytė ir kiti. Jų pastangomis pavyko parodyti, kaip Lietuvos žmonės natūralios dainos tonais sugeba išreikšti savo sielos balsą.

Evalda Jakaitienė „Lietuviškai apie Lietuvą“

Klausimai

1. Kokius dainų ir pasakų skirtumus pabrėžia teksto autorė?
2. Kokią reikšmę liaudies dainos turėjo tautai ir žmogui? Pateikite bent 3 argumentus.
3. Kas pirmasis atkreipė pasaulio visuomenės dėmesį į lietuvių liaudies dainas?
4. Kurios 3 lietuvių liaudies dainos buvo paskelbtos knygoje „Lietuvių kalbos tyrinėjimas“?
5. Kaip daina „Aš atsisakiau savo močiutei“ pateko į pasaulinį kultūros lobyną? Atsakydami užpildykite mąstymo žemėlapi.

6. Nuspręskite, kuriai liaudies dainų grupei ši daina galėtų priklausyti. Kodėl?
7. Ką pasauliui paskelbtos lietuvių liaudies dainos papasakojo apie Lietuvos žmones?
8. Pasvarstykite, kodėl lietuvių liaudies dainomis susidomėjo pasaulio visuomenė?
9. Kaip manote, ar jos domintų ir šiuolaikinio pasaulio žmones? Kodėl?

2.3 Elektroninis lietuvių tautos dainų rinkinys

2 užduotis. Raiškiai perskaitykite lietuvių liaudies dainą „Aš atsisakiau savo močiutei“. Ji pavadinimu „Dukros atsisveikinimas“ paskelbta pirmojo lietuvių liaudies dainų rinkinio rengėjo Liudviko Rėzos raštuose.

Dukros atsisveikinimas

Aš atsisakiau savo močiutei,
O aš nuo pusės jau vasarėlės.

– leškok, močiute, sau verpėjatę,
Sau verpėjatę ir audėjatę.

Jau prisiverpiau baltų linelių,
Jau prisiaudžiau plonų drobelių.

Jau prisišiūravau baltų stalelių,
Jau prisišlaviau kiemo vejelės.

Jau gana klausiau savo močiutei,
Jau reikia klausyt ir anytėlei.

Jau prisigrėbiau lankų šienelio,
Prisinešiojau naujų grėblelių.

O vainikėli žalių rūtelių,
N'ilgai žaliuosi ant mano galvelės.

Valerijonas Galdikas. *Lietuvių liaudies dainos*
„Aš atsisakiau savo močiutei“
ilustracija, 1970 m.

Mano kaselės žalių šilkelių,
Jau neblizgėste saulei kaitinant.

Mano plaukeliai, o geltonieji,
Nesiskirstyste vėjo pučiami.

Aš atlankysiu savo močiutę
Ne vainikuota, o nuometuota.

O nuometėli, mano plonasis,
Vėjo pučiamas dar padūzgėsi.

Mano rašteliai, o livingrieji,
Saulei kaitinant dar pablizgėste.

Mano kasytės žalių šilkelių,
Sienoj kabėste, mane virkdyste.

Mano žiedeliai, o auksinėliai,
Skrynioj gulėste ir berūdyste.

Liudvikas Rėza „Lietuvių liaudies dainos“

! J. G. Herderis ir J. V. Gėtė priklausė kultūriniam sąjūdžiui „Audra ir veržimasis“ (vok. *Sturm und Drang*), kuris pabrėžė tautų kultūrų ir kalbų savitumą. Ypač vertintas tautinis menas, nes jame atsispindi tautos dvasia.

3 užduotis. Pasvarstykite, kuo ši daina galėjo sužavėti, sudominti kultūros veikėjus. Kokį įspūdį dainos tekstas palieka jums? Tai vestuvinė (mergvakario) daina. Kaip manote, ar dainoje vaizduojama situacija aktuali šiuolaikiniam žmogui? Kodėl?

2.3 Elektroninis lietuvių tautos dainų rinkinys

4 užduotis. Elektroninio lietuvių tautos dainų rinkinio rengėjai kreipėsi į moksleivius, kviesdami pasiūlyti 3 prasmingiausias, savičiausias lietuvių liaudies dainas. Pasidomėkite, kurias lietuvių liaudies dainas nusprendė pasiūlyti jūsų bendraamžiai, ir apmąstykite, kurias norėtumėte pasiūlyti jūs (žr. *Naudingos nuorodos*).

Aš nusprendžiau pasirinkti Joninių dainą „Ein saulelė aplinkui dangų“. Labai graži daina. Saulė dainoje nušviečia pasaulį – seną, jauną, mažą, didį. Kaip saulė šeimos pasaulį žadina marti. Ir priedainis ten labai gražus, senoviškas: „Oi kupola kupolėli“. Matyt, šia daina parodomas žmogaus ir pasaulio ryšys. Šia daina dar pabrėžiama šviesos, ryto reikšmė žmogaus gyvenime – mažojoje Visatoje.

Viena mano pasirinktų dainų – „Augo girioj ažuolėlis“. Man atrodo, kad ši daina apima visą lietuvių liaudies dainų pasaulį: joje kalbama apie tėvų rūpesčius auginant vaikus, artimą žmogaus ir gamtos ryšį. Čia atskleidžiami žmogaus gyvenimo dėsniai. Jaunystė yra laikas kovoti, linksmintis: nepabuvęs kareivėliu, bernelis nebus geras artojėlis. Radau, kad tai karinė istorinė-daina.

5 užduotis. Pasirinkę lietuvių liaudies dainas, parašykite dalykinį laišką *Elektroninio lietuvių tautos dainų rinkinio* rengėjams ir paaiškinkite, kodėl jūsų siūlomos dainos turėtų būti skelbiamos elektroninėje erdvėje, kuo jos įdomios, savitos.

Remkitės patarimais!

1. Užrašykite kreipinį (pvz., *Gerbiamieji rengėjai*);
2. Laiško pradžioje pristatykite (1–2 sakiniais);
3. Paaiškinkite, kodėl rašote šį laišką (1 sakiniu);
4. Užrašykite dainų pavadinimus (pvz., *Norėčiau pasiūlyti; siūlyčiau... ar pan.*);
5. Jei galite, nurodykite, kuriai lietuvių liaudies dainų grupei priklauso siūlomos dainos;
6. Pateikite 1–3 argumentus, kodėl būtent šios liaudies dainos turėtų būti skelbiamos rinkinyje;
7. Pabaigoje apibendrinkite (pvz.: *Taigi..., Apibendrindamas (-a) norėčiau pasakyti, kad... ar pan.*);
8. Pasirašykite;
9. Stenkitės rašyti aiškiai, taisyklingai.

6 užduotis. Surenkite lietuvių liaudies dainų popietę – paklausykite savo atrastų, pasiūlytų dainų, kartu padainuokite ir perskaitykite savo laiškus.

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 20 evenly spaced lines across the page.